

— *Potentilla* L. sect. *Pentaphyllastrum* FOCKE Abh. Naturwiss. Ver. Bremen 10: 414, 1889. — *Potentilla* L. sect. *Rupestres* POEVERLEIN in A. et Gr. Syn. Mitteleur. Fl. 6/1: 669, 1904.

Vytrvalé byliny s růžicemi přizemních listů a koncovými lodyhami. Listy zpeřené. Korunní lístky bílé; prašníky s 1 prašným pouzdrém kolem celého konektivu; čnělky téměř bazální, větvenovité, v dol. 1/3–1/2 nejširší. Plody nažky (oříšky). — Asi 7 druhů v Eurasii (těžiště ve Středozeří, Íránu a bývalé sovětské Střední Asii), 3 druhy a 12 poddruhů v Severní Americe. — Entomogam. Autogam. Alogam.

1. *Drymocallis rupestris* (L.) SOJÁK — větveník skalní Tab. 58/2

Drymocallis rupestris (LINNAEUS) SOJÁK Čas. Nár. Muz., ser. natur., 154: 118, 1985. — Syn.: *Potentilla rupestris* L. Sp. Pl. 496, 1753. — *P. beniczkyi* FRIV. Flora 19: 437, 1836. *P. corsica* SIEBER ex LEIM. Ind. Sem. Hort. Hamb. 1849. — *P. mollis* PANČIĆ Fl. Princ. Serb. Add. 139, 1884.

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 426. — Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., no 8764. — Fl. Exs. Austro-Hung., no 819. — Herb. Fl. Ross., no 2166. — HOFFMANN Pl. Crit. Saxon., no 139. — Pl. Polon. Exs., no 141. — SCHULTZ Herb. Norm., ser. n., no 253. — SIEGFRIED Exs. Potent. Spont. Cult., no 46, 46a,b,e, 51.

Vytrvalé byliny. Oddenek nahoře se zbytky odumřelých palistů. Lodyhy koncové, (14–)20–30(–60) cm vys., přímé, s odstálými, zprohýbanými, delšími žláznatými chlupy i krátkými, rovnými, nežláznatými chlupy, bezlisté nebo s 1(–2) zpeřenými listy; dol. listeny 2jařmé nebo 3četné, velké, horní redukované. Přizemní listy zpeřené, 2–3jařmé; koncový lístek dl. řapíčkátý, kosníkovitě eliptický nebo kosníkovitě okrouhlý, 1–4(–6) cm dl., 0,8–2,5(–4,0) cm šir., zubatý (některé zuby dvojité); lístky na líci zelené, chlupaté rovnými chlupy, někdy žláznaté, často olýsalé, na rubu zelené nebo šedavé, chlupaté (chlupy ± odstálé, rovné, krátké, tj. do 0,5 mm, řídké nebo středně husté), někdy žláznaté, vz. olýsalé; řapíky oděné vodorovně odstálými, zprohýbanými, ca 1–2 mm dl. žlázkami, u některých listů i tužšími, ca 0,5 mm dl., nežláznatými chlupy. Květenství 3–20(–40)květé, volné. Květy 1,5–2,5 cm v průměru; kalich chlupatý i žláznatý; korunní lístky 5–10 mm dl. bílé, delší kalicha; prašníky s 1 pouzdrém, 0,6–1,1 mm dl.; čnělky téměř bazální, mírně větvenovité ztlustlé (v dol. 1/3 nejširší). Nažky 1,0–1,3 mm dl. V–VII. Hkf.

2n = 14 (extra fines)

Variabilita: Naše rostliny jsou proměnlivé jen ve velikosti květů a lodyh (vliv stanoviště), v taxonomicky závažných znacích jsou stálé.

Ekologie a cenologie: Paseky, okraje lesů, keřnaté, kamenité a travnaté stráně, skály, vzácně náspy tratí. Nejčastěji ve společenstvech třídy *Trifolio-Geranietea*, vzácně v keřnatých společenstvech řádu *Prunetalia*.

Rozšíření v ČR: Teplé pahorkatiny stř. a sz. Čech velmi vzácně (od Střely u Plas, Hlohovičského potoka, Berounky, Klíčavy a Loděnice po Dolany u Kralup; u Krupky; v Českém středohoří; území od Roudnice po Sobotku a Rožďalovice). Místy častá od Znojemska přes Moravskokrumlovsko a Brněnsko po Náměšř na Hané. Izolovaně v jv. části Hustopečské pahorkatiny; snad ve Slezsku. V kolinním a suprakolinním stupni (max.: Milešovka, Kalich a Sedlo v Českém středohoří, 500–600 m). §

T: 3. Podkruš. pán. (od Krupky po Bohosudov a jv. část), 4. Loun.-lab. střed. (s. a v. část, roztr.), 6. Džbán (od Svinařova po Libušín), 7. Středočes. tab. (kdysi Hvězda v Praze; okolí Roudnice ?), 8. Čes. kras (roztr.), 9. Dol. Povlt. (od Dolan po Petřín v Praze), 12. Dol. Pojiz. (Otradovice: okolí Mladé Boleslavi), 13. Rožď. pah. (Rožďalovice: Sobotka ?), 16. Znoj.-brn. pah., 20. Jihomor. pah. (Tvarožná u Brna; Mutěnice a Dolní Bojanovice u Hodonína). — M: 28. Tep. vrchy, 30a. Jesen. ploš. (vz.), 31. Plz. pah. (Líté; Plasy), 32. Křivokl. (od Nižboru po Křivoklát; údolí Loděnice, Klíčavy a Hlohovičského potoka), 41. Stř. Povlt. (od Jřloviště po Štěchovice; od Kamýka po Zvíkov, lit.), 45. Verneř. střed., 51. Polom. hory (Vidim; Skalka ?), 55. Čes. ráj (Kost; od Zlivi po Údrnice), 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras (jen okrajová část), 71. Drah. vrch.

Celkové rozšíření: Západní Evropa (chybí na ostrovech a při Atlantiku od j. Francie po Dánsko; je ve Skotsku), j. Skandinávie, stř. a jv. Evropa, Bělorusko, Sardinie, Korsika, s. Itálie, Malá Asie, Zakavkazsko, sz. Afrika. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 215; HULTĚN NE 1986: 550.

14. *Fragaria* L. — jahodník *)

Fragaria LINNAEUS Sp. Pl. 494, 1753.

Lit.: LOSINA-LOSINSKAJA A. S. (1926): Obzor vidov rodu *Fragaria* L. Izv. (Imp.) Bot. Sada 25: 46–88. — STAUDT G. (1951): Über Fragen der phylogenetischen Entwicklung einiger Arten der Gattung *Fragaria* L. Der Züchter 21: 222–232. — STAUDT G. (1953): Die geographische Verbreitung der Gattung *Fragaria* und die Bedeutung für die Phylogenie der Gattung. Ber. Deutsch. Bot. Ges. 66: 236–238. — STAUDT G. (1962): Taxonomic studies in the genus *Fragaria*. Typification of *Fragaria* species known at the time of Linnaeus. Canad. J. Bot. 40: 869–886. — DIHORU G. et NEGREAN F. (1970): Date taxonomie comparative la specii de *Fragaria* și *Potentilla*. Stud. și Cerc. Biol. 22: 283–289. — KRESÁNEK J. et al. (1972): Anatomická a palynomorfologická studia troch druhov rodu *Fragaria* L. Čs. Farm. 21: 249–253. — GERSTBERGER P. (1978): Zur

*) Zpracoval B. Křisa

Unterscheidung von *Fragaria viridis* Duch. und *Fragaria vesca* L. in vegetativen Zustand. Gött. Florist. Rundbr. 12: 93–140. — LIPPERT W. (1985): Morphologische und zytologische Untersuchung an *Fragaria*, insbesondere an *Fragaria moschata* in Bayern. Bot. Jahrb. Syst. 107: 195–202.

Vytrvalé byliny; oddenek jednoduchý nebo rozvětvený, s koncovými listovými růžicemi. Lodyhy přímé. Listy v přízemní růžici, vesměs trojčetné, \pm dl. řapíkaté; palisty kopinaté; listen jednoduchý nebo trojčetný. Květy v bohatých okolíkovitých vrcholících, pravidelné, 5četné, oboupohlavné a často fyziologicky i jednopohlavné; kališní lístky delší než lístky kalíšku, nepřesahující korunu; korunní lístky bílé nebo nažloutlé, navzájem se zpravidla překrývající; tyčinek 20, prašníky s 1 vácem; pylová zrna trikolporátní; plodolistů mnoho; semeníky drobné, lysé, se subbazální čnělkou; květní lůžko vyklenuté, chlupaté, v době zralosti dužnaté v kulovité nebo kuželovité až hruškovité, červené souplodí (jahoda). Nažky četné, drobné, při povrchu nebo hluboko ponořené v dužnaté souplodí. — Asi 20 druhů převážně na s. polokouli. — Entomogam. Alogam. Autogam. Endozoochor.

Poznámka: Listy pro vysoký obsah tříslovin a mucilagenních látek jsou používány k přípravě čajů. Hlavní anthocyanidinové barvivo plodů je pelargidinový glykosid.

- 1a Lodyha převyšuje listy; kališní lístky od jahody odstálé až nazpět ohrnuté; listen trojčetný, vz. jednoduchý; korunní lístky se vzájemně jen dotýkají nebo nepatrně překrývají 2
b Lodyha nepřevyšuje listy; kalich k jahodě přitisklý; listen jednoduchý nebo chybí; korunní lístky se vzájemně zřetelně překrývají; jahoda tmavočervená, hruškovitá, špatně oddělitelná od kalicha, s hluboko ponořenými nažkami 2. *F. viridis*
2a Květní stopky přitiskle chlupaté; květní lůžko jen na bázi chlupaté; korunní lístky se jen dotýkají; jahoda červená, kulovitá až kuželovitá, snadno opadavá; nažky na povrchu jahody rozložené 1. *F. vesca*
b Květní stopky rovnovážně (někdy až nazpět) chlupaté; květní lůžko celé hustě chlupaté; korunní lístky se jen nepatrně překrývají; jahoda jen na osluněné straně červená, kuželovitá, špatně oddělitelná od kalicha; nažky nestejně vyvinuté, do povrchu jahody ponořené 3. *F. moschata*

1. *Fragaria vesca* L. — jahodník obecný

Tab. 59/3

Fragaria vesca LINNAEUS Sp. Pl. 494, 1753. — Syn.:
Fragaria vulgaris EHRH. Beitr. Naturk. 7: 21, 1792.

EXSİKÁTY: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1223.
— TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 423. — Extra fines: BAENITZ
Herb. Eur., sine no. — Herb. Fl. Ross., no 1665. — SINTENIS
Iter Orient., no 3795, 5519. — SINTENIS Iter Thessal., no 580.

Vytrvalé byliny; oddenek krátký, válcovitý s dlouhými niřovitými tuhými kořeny. Lodyha přímá, zřídka vystoupavá, bezlistá, (5–)10–25(–30) cm vys., delší než řapíkaté listy, v dol. části hustě rovnovážně odstále chlupatá, v hor. části s přitisklými chlupy. Listy v přízemní růžici, trojčetné, dl. řapíkaté, s řapíky 6–15(–18) cm dl.; palisty kopinaté, krátce zašpičatělé, celokrajné, na svrchní straně lysé, na spodní straně (zvláště při hlavní žilce) \pm chlupaté. Z paždí listů vyrůstají četné kořenující, sympodiálně větvené, až 2,5 m dl. výhonky. Lístky listů (2,0–)3,0–6,5(–7,0) cm dl. a 1,5–4,5(–5,5) cm šir., hrubě pilovitě zubaté, na svrchní straně tmavozelelé, na spodní straně světle modrozelené až stříbřitě lesklé; zuby na koncích červeně osinkaté; chlupy lístků na líci roztr. a šikmo odstálé, na rubu po celé ploše přitisklé; prostřední lístek obvejčitý až kosníkovitý, přisedlý nebo krátce řapíkatý, s 15

až 20 zuby, s prostředním zubem 1,0–2,3 mm dl.; postranní lístky většinou přisedlé. Květní stopky 2–3 cm dl., přitiskle chlupaté; květy oboupohlavné, v chudém vrcholíku; lístky kalíšku kopinaté, přitiskle chlupaté, užší a kratší než kališní; kališní lístky trojúhelníkovité, špičaté nebo krátce zašpičatělé, přitiskle chlupaté, za plodu odstávající až nazpět ohrnuté; korunní lístky okrouhle obvejčité, 4–8 mm dl., bílé, \pm okraji se dotýkající. Souplodí (jahoda) kulovité až kuželovité, ca 1,8–2,0(–2,2) cm dl., krvavě červené, aromatické, snadno opadavé, lysé, jen vz. v blízkosti nažek s krycími chlupy. Nažky na vrcholu protažené ve zřetelný zobánek, rovnoměrně rozložené na povrchu jahody. IV–IX. Hkf.

$2n = 14$ (extra fines)

Variabilita: Projevuje se především ve vzrůstu a velikosti listů i lístků zejména ve vztahu k vlhkosti stanoviště. Tyto odchylky nemají však větší taxonomický význam. Časté jsou teratologické odchylky (plnokvětost, fasciace), které jsou ve starší literatuře hodnocené jako variety: var. *hortensis* (DUCHESNE) SER., var. *semperflorens* (DUCHESNE) SER., tzv. „měsíční jahody“.

Ekologie a cenologie: Paseky, lesní okraje a světliny, křovinaté stráně, sutě, náplavy; na půdách humózních, mírně suchých až čerstvě vlhkých, mezo- až eutrofních. Ve společenstvech

třídy *Epilobietea angustifolii* (diagnostický druh svazu *Atropion bella-donnae*), dále v některých společenstvech tříd *Sedo-Scleranthetea* a *Nardo-Callunetea* a v některých rozvolněných společenstvech třídy *Quercu-Fagetea*.

Rozšíření v ČR: V celém území dosti hojně až hojně od planárního do montánního stupně, v subalpínském stupni vzácně (max.: Krkonoše, Velká Kotelní jáma, ca 1 200 m).

Celkové rozšíření: Téměř celá Evropa, na východ do Střední Asie; chybí v j. Řecku, v egejské oblasti, v černomořské části Ukrajiny a v dolním Povolží; adventivně v s. a j. Africe, v Asii, Severní a Jižní Americe (zde v subsp. *americana* BRITT.) a na Novém Zélandu. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 218; HULTÉN AA 1958: 73; HULTÉN NE 1986: 563.

2. *Fragaria viridis* (DUCHESNE) WESTON — jahodník trávnice Tab. 59/2

Fragaria viridis (DUCHESNE) WESTON Bot. Univ. 2: 327, 1771. — Syn.: *Fragaria* „race“ *viridis* DUCHESNE Hist. Nat. Frais. 145, 1766. — *F. collina* EHRH. Beitr. Naturk. 7: 26, 1792. — *F. campestris* STEVEN Bull. Soc. Nat. Mosc. 29: 176, 1856.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1225. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no. 425. — Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., sine no. — DÖRFLER Herb. Norm., no 3607. — Fl. Rom. Exs., no 3169. — Fl. Siles. Exs., no 983. — Pl. Polon. Exs., no 430.

Vytrvalé byliny; oddenek krátký, šikmý, válcovitý s četnými niřovitými tuhými kořeny. Lodyha přímá, (5–)10–15(–20) cm vys., bezlistá, zpravidla kratší než řapíkaté listy, v dol. polovině hustě rovnovážně odstále chlupatá, v hor. části přitiskle chlupatá. Listy v přízemní růžici, trojčetné, ± dlouze (5–10 cm) řapíkaté; palisty kopinaté až dl. kopinaté a zašpičatělé, celokrajné, na líci lysé, na rubu při hlavní žilce hustě chlupaté. Z paždí listů vyrůstají velmi krátké výhonky, které se monopodiálně větví anebo chybějí. Lístky listů (1,5–)2,5–3,5(–4,0) cm dl., (1,0–)1,5–2,0(–2,5) cm šir., pilovitě zubaté, po obou stranách trávově zelené a hustě chlupaté; zuby srpovitě protažené chomáčkem chlupů, na koncích červené; chlupy na svrchní straně roztr., ± rovnovážně odstálé, na rubu přitisklé; prostřední lístek vejčitý až obvejčitý, krátce řapíkatý, s prostředním zubem výrazně nejmenším, ca 0,8–1,3 mm dl. Květy oboupohlavné, v chudém vrcholku; lístky kalíšku kopinaté, stejně dl. nebo delší než kalich; kališní lístky trojúhelníkovité, špičaté nebo krátce zašpičatělé, na svrchní straně hustě přitiskle chlupaté, na rubu ± lysé, v době zralosti k jahodě přitisklé; korunní lístky okrouhle vejčité, 0,6–0,8(–1,0) mm dl., navzájem se překrývající, zpo-

čátku nažloutlé, později bělavé. Souplodí (jahoda) hruškovité, 0,8–1,2(–1,4) cm dl., tmavočervené, silně aromatické, špatně oddělitelné od kalicha. Nažky s nepatrným zobánkem, hladké, lesklé, stejnoměrně rozložené a hluboko ponořené. V–VI. Hkf.

2n = 14 (ČR: 7. Středočes. tab.)

Variabilita: V závislosti na charakteru stanovišť vytváří četné modifikace, které se odlišují charakterem vzrůstu, chlupatostí květních stopek a postavením kališních lístků v souplodí. Populace, které mají lístky listů na líci lysé, květní stopky odstále chlupaté a kališní lístky po odkvětu nazpět ohnuté, jsou hodnocené jako subsp. *campestris* (STEVEN) PAWL. Zdá se, že tyto znaky mají subspecifickou hodnotu (srov. DOSTÁL Nová Květ. 1: 450, 1989), ale je nepravděpodobné, že se vyskytují na rostlinách v ČR.

Ekologie a cenologie: Pastviny, suché louky, výslunné travnaté stráně, kamenité stepi, světlé lesní okraje, především na bazických, ale i neutrálních podkladech, na půdách suchých, na stanovištích mírně zastíněných až plně osluněných. Nejčastěji se vyskytuje ve společenstvech svazů *Quercion pubescenti-petraeae*, *Prunion fruticosae*, *Geranion sanguinei* a *Bromion erecti*.

Rozšíření v ČR: Těžiště výskytu v termofytiku (např. na suchých travnatých navigacích velkých řek — Labe na stř. toku) a v nižších polohách mezofytika (mnohdy s mezerovitým výskytem), v oreofytiku výjimečně. Pro výskyt jsou někdy rozhodující ekologické podmínky, např. v některých územích dává přednost vápnitým substrátům (max.: Žďár nad Sázavou, ca 620 m). — Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 4: 27, 1995.

T: ve všech fyt. o. dosti hojně. — M: většina fyt. o. [chybějí údaje z fyt. o. 22. Halštr. vrch., 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 26. Čes. les, 27. Tachov. bráz., 43. Votic. vrch., 47. Šluk. pah., 48. Luž. kotl., 50. Luž. hory, 54. Ješ. hřb., 59. Orl. podh., 82. Javorn., 83. Ostr. pán.] — O: 91. Žďár. vrchy (Zelená hora u Žďáru nad Sázavou).

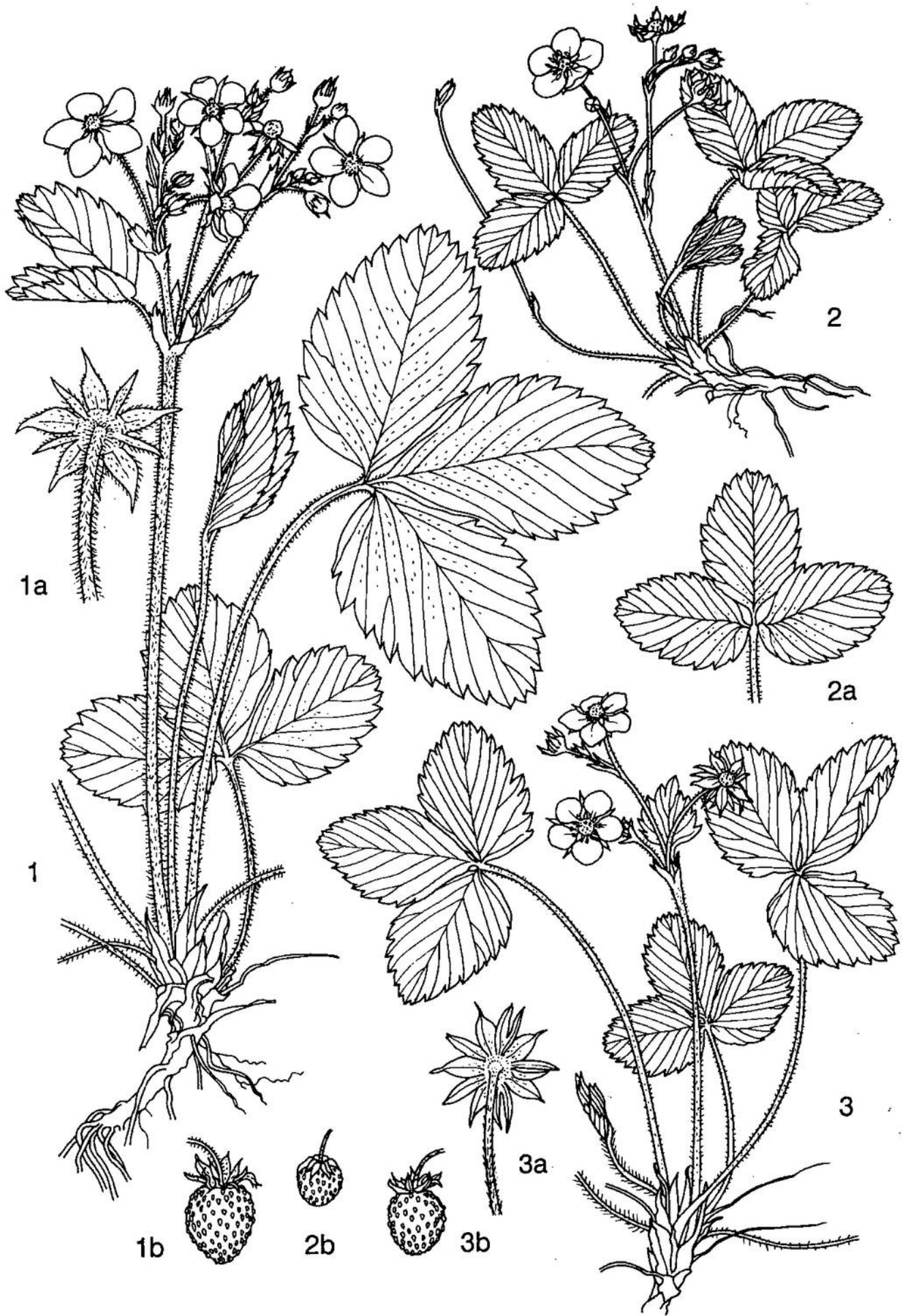
Celkové rozšíření: Celá Evropa kromě nejsevernější části, Velké Británie a Pyrenejského poloostrova; na východ až do Střední Asie, Zabajkalské oblasti a s. Mongolska. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 218; Hultén NE 1986: 564.

3. *Fragaria moschata* (DUCHESNE) WESTON — jahodník truskavec Tab. 59/1

Fragaria moschata (DUCHESNE) WESTON Bot. Univ. 2: 327, 1771. — Syn.: *Fragaria* „race“ *moschata* DUCHESNE Hist. Nat. Frais. 154, 1766. — *F. vesca* β *sativa* L. Sp. Pl. 495, 1753. — *F. elatior* EHRH. Beitr. Naturk. 7: 23, 1792.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 1224. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 424. — Extra fines: BAENITZ Herb. Eur., sine no. — Fl. Siles. Exs., no 582. — Herb. Fl. Ross., no 1664. — MAGNIER Fl. Select. Exs., no 826, 827.

Tab. 59: 1 *Fragaria moschata*, 1a — kalich a kalíšek zesponu, 1b — souplodí (jahoda), 2 — *F. viridis*, 2a — list, 2b — souplodí (jahoda). — 3 *F. vesca*, 3a — kalich a kalíšek zesponu, 3b — souplodí (jahoda).

Vytrvalé byliny; oddenek silný, přímý, červehohnědý, se zbytky odumřelých listů a palistů. Lodyha přímá (15–)20–25(–30) cm vys., bezlistá, výrazně delší než řapíkaté listy, po celé délce hustě rovnovážně odstále chlupatá. Listy v mohutné přízemní růžici, trojčetné, dl. (15–20 cm) řapíkaté, hustě rovnovážně odstále chlupaté; palisty velké, široké, krátce zašpičatělé, celokrajné, na líci a zvl. na rubu na bázi a při hlavní žilce přitiskle chlupaté. Z paždí listů vyrůstají sympodiálně se větvící delší výhonky anebo chybějí. Lístky listů (3,5–)5,0–7, 0(–8,0) cm dl., (2,0–)3,5–5,0(–6,0) cm šir., hrubě pilovitě zubaté, po obou stranách sytě zelené, rovnovážně odstále chlupaté; zuby na koncích růžové až červené; prostřední lístek vejčitý až obvejčitý, 1,2–2,8 mm dl.; postranní lístky přisedlé, ± nesouměrné. Květní stopky zpravidla až 5 cm dl., rovnovážně odstále hustě chlupaté; květy morfologicky oboupohlavné, fyziologicky jednopohlavné, v bohatých okolíkovitých vrcholcích; lístky kalíšku čárkovitě kopinaté, přitiskle chlupaté, kratší než kalich; kališní lístky trojúhelníkovitě kopinaté, po obou stranách přitiskle chlupaté, za plodu odstávající nebo nazpět ohrnuté; korunní lístky okrouhle vejčité až obvejčité, čistě bílé, (5–)7–8(–9) mm dl., vzájemně se nepatrně překrývající. Souplodí (jahoda) kuželovité, špatně oddělitelné od kalicha a jen na osluněné straně červené. Nažky nestejně vyvinuté, do povrchu jahody ponořené; zakrnělé nažky jen při povrchu. V–VI(–VII). Hkf.

2n = 42 (ČR: 32. Křivokl.)

Variabilita: Projevuje se vytvářením vícečetných listů a vzájemným srůstáním lístků, což představuje taxonomicky bezvýznamné odchylky.

Ekologie a cenologie: Křoviny, světlé lesy, křovinaté stráně, příkopy, travnaté lesní lemy, paseky; převážně na humózních, čerstvých až suchých, mírně kyselých až alkalických, minerálně středních až velmi silných půdách. Diagnostický druh podsvazu *Cephalanthero-Fagenion* a svazu *Prunion fruticosae*. Vyskytuje se rovněž ve společenstvech svazů *Carpinion betuli*, *Sambuco-Salicion capreae*, zřídka i ve svazu *Genisto germanicae-Quercion*.

Rozšíření v ČR: V celém území roztroušeně až dosti hojně, zvl. v termofytiku a mezofytiku; zasahuje i do nižších poloh oreofytika. Frekvence výskytu se může v jednotlivých územích značně kvantitativně lišit a mohou být i maloplošné absence (max.: Květušín u Českého Krumlova, ca 800 m).

T: ve všech fyt. o. – M: 27. Tachov. bráz. (vz.), 28. Tep. vrchy (vz.), 29. Doup. vrchy, 32. Křivokl., 33. Branž. hv., 34.–36. Podbrd. okr., 37. Šum.-novohr. podh. (zvl. na vápencích hojně), 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 41. Stř. Povlt., 44. Mileš. střed., 45. Verneř. střed., 48b. Liber. kotl., 49. Frýdl. pah., 50. Luž. hory, 51. Polom. hory, 52. Ral.-bez. tab., 53. Podjeř., 55. Čes. ráj, 54., 56.–58. Podkrk. okr., 59.–63. Podorl. okr., 64.–66. + 69. Sáz.-chrud. okr., 67. Českomor. vrch. (vz.), 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 72. Zábř.-unič. úv., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 76. Mor. brána, 79. Zlín. vrchy, 80. Stř. Pobečví, 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah. – O: 91. Žďár. vrchy (vz.), 95. Orł. hory (Luisino údolí).

Celkové rozšíření: Evropa od Španělska přes Itálii, stř. Evropu, Balkánský poloostrov, na východ až na Ukrajinu; Turecko. – Mapy: HULTÉN NE 1986: 563.

Kříženci

Vyskytují se společně s rodiči nebo v jejich blízkosti a jsou obvykle morfologicky intermediární. Zdá se však, že běžně uváděné rozlišovací morfologické znaky nepostačují k jejich bezpečnému rozlišení; byl by potřebný soustavný experimentální výzkum.

1 × 2. *Fragaria vesca* × *viridis* = *Fragaria* × *hagenbachiana* LANG et KOCH Flora 25: 532, 1842.

Obtížně poznatelný kříženec intermediárního charakteru. Vyznačuje se zejména těmito znaky: silně redukované výhonky, lístky přisedlé, na rubu hedvábně chlupaté; kališní lístky stejně dlouhé jako lístky kalíšku, za plodu přitisklé nebo odstávající, vzácně nazpět ohrnuté; korunní lístky nažloutlé až bílé. Známý např. z Kotouče u Štramberka na Moravě a z několika lokalit v Českém krasu.

3 × 1. *Fragaria moschata* × *vesca* = *Fragaria* × *intermedia* BACH Flora 24: 719, 1841.

Vyznačuje se vyššími lodyhami než druh *F. vesca*; chlupy na lodyze přitisklé a šikmo odstálé. Kališní lístky odstávají od souplodí. V herbářových dokladech zjištěn např. na Grygovských kopcích u Olomouce. Tento kříženec je známý z kultury pod označením „lesní jahody“.

3 × 2. *Fragaria moschata* × *viridis* = *Fragaria* × *neglecta* LINDL. Bull. Soc. Imp. Natur. Moscou 28: 218, 1865.

Vzácný, snadno poznatelný kříženec. Listy na rubu slabě chlupaté, květní stopky s chlupy přitisklými i odstálými; kalich za plodu odstávající i přitisklý; lístky kalíšku zřetelně delší než kalich a květy poměrně malé, žlutobílé. Nažky nebo celá souplodí jsou vyvinuta nedokonale jako u druhu *F. moschata*.

Poznámka: V zahradách se hojně pěstuje velkoplodý kříženec *Fragaria* × *magna* THUILL. Fl. Paris, ed. 2, 254, 1799 (syn.: *Fragaria* „race“ *ananassa* DUCHESNE) Hist. Nat. Fraiss. 190, 1766 (= *F. chiloensis* × *virginiana*). Pěstování jahodníku má v Českých zemích starou tradici (Benešovsko, Turnovsko, Brněnsko a Znojensko). Rozlišujeme kultivary tržní, vhodné pro velkovýrobu, které jsou vysoce plodné a relativně odolné proti nepříznivým podmínkám, např. cv. Georg Soltwedel, cv. Senga Sengana nebo cv. Surprise des Halles, a kultivary pro drobné pěstitele (tzv. odrůdy samozásobitelské), které jsou vhodné pro zpracování na kompoty nebo pro mrazírenský

průmysl, např. cv. Prinz Julius Ernst, cv. Ozark Beauty. Zajímavé jsou perspektivní kultivary, např. pnoucí odrůda cv. Sonyana nebo stáleplodící cv. Red Rich (vhodný pro potravinářský průmysl – dobře se kompotují i zmrazují). U jednotlivých kultivarů jahodníku se hodnotí úrodnost, velikost souplodí, vzrůst, náročnost na stanoviště, odolnost rostliny a květů proti mrazu a odolnost proti chorobám a škůdcům, velmi důležitá je také doba zralosti. Kříženec je zdomácnělý ve velké části Evropy; jeden z rodičů (*F. virginiana* DUCHESNE) je běžně pěstován ve v. části Severní Ameriky. Oba rodičovské druhy kulturního hybrida jsou oktaploidní ($2n=56$).

15. *Potentilla* L. – mochna *)

Potentilla LINNAEUS Sp. Pl. 495, 1753. – Syn.: *Tormentilla* L. Sp. Pl. 500, 1753. – *Quinquefolium* SÉG. Pl. Veron. 3: 217, 1754. – *Argentina* J. HILL Brit. Herbal 6, 1756. – *Pentaphyllum* J. HILL Brit. Herbal 3, 1756, nom. inval. – *Fragariastrum* HEISTER ex FABR. Enum. 64, 1759. – *Fraga* LAPEYR. Hist. Arb. Pl. Pyr. 287, 1813. – *Trichothalamus* SPRENG. Anleit., ed. 2, 2: 864, 1818 sensu orig. non sensu LEHM. – *Dactylophyllum* SPENNER Fl. Friburg. 1084, 1829. – *Potentillopsis* OPIZ Lotos 7: 30, 1857. – *Callionia* GREENE Leaf. Bot. Obs. Crit. 1: 238, 1906.

Lit.: OBORNY A. (1900): Beiträge zur Kenntniss der Gattung *Potentilla* aus Mähren und österr. Schlesien. Jber. Deutsch. Landes-Oberrealschule Leipnik 1: 3–23. – WOLF T. (1901): *Potentillen-Studien* I, p. 1–123. Dresden. – WOLF T. (1903): *Potentillen-Studien* II, p. 1–70. Dresden. – DOMIN K. (1904): Beiträge zur Kenntniss der böhmischen *Potentillenarten*. S.–B. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag 1903 (15): 1–47. – DOMIN K. (1904): Neue Beiträge zur Kenntniss der böhmischen *Potentillenarten*. S.–B. Königl. Ges. Wiss. Prag 1904 (14): 1–12. – WOLF T. (1908): Monographie der Gattung *Potentilla*. Biblioth. Bot. 71: 1–714. – HEGI G. et GAMS H. (1922): *Potentilla* L. In: HEGI G. [red.], *Illustrierte Flora von Mittel-Europa* 4/2: 809–892. München. – JUZEPČUK S. (1941): *Potentilla*. In: *Flora SSSR* 10: 78–223. Moskva et Leningrad. – SOJÁK J. (1960): *Potentilla crantzii*, nový relikv v české květeně. Preslia 32: 369–388. – REICHENBACH H. (1963): *Potentilla*. L. In: ROTHMALER W., *Exkursionsflora von Deutschland, Kritischer Ergänzungsband*, p. 168–171. Berlin. – BALL P. W., PAWŁOWSKI B. et WALTERS S. M. (1968): *Potentilla* L. In: *Flora Europaea* 2: 36–47. Cambridge. – SOJÁK J. (1986): Notes on *Potentilla* I. Hybridogenous species derived from intersectional hybrids of sect. *Niveae* × sect. *Multifidae*. Bot. Jahrb. Syst. 106: 145–210. – GOLIÁŠOVÁ K. (1993): *Potentilla* L. In: *Flóra Slovenska* 4/3: 143–241. Bratislava.

Vytrvalé, vz. 1–2leté byliny s primární přizemní růžicí listů. Lodyhy často postranní (z úžlabí listů přizemní růžice), někdy koncové (ze středů jarních růžic listů). Přizemní listy 3četné, dlanitě složené nebo zpeřené; jejich palisty s vyvinutými, volnými, vz. srostlými ouškami; palisty lodyžních listů s ouškami nesrostlými. Květy 5četné, vz. 4četné; korunní lístky po odkvětu opadavé, vykrojené nebo zaokrouhlené, žluté, bílé, u pěstovaných druhů i červené; prašníky se 2 prašnými pouzdry, oddělenými vrcholem spojidla; květní lůžko mírně vyklenuté, vz. ploché, po odkvětu nepatrně zvětšené, z kalicha nevyniklé; plodolistů (4–)10–80; čnělky téměř vrcholové, vz. postranní. Plody nažky se ztvrdlým oplodím (oříšky). – Asi 500 druhů v mimotropických oblastech s. polokoule, několik druhů v horách Malajsie a v Andách, 1 druh v j. Austrálii, na Tasmánii a Novém Zélandě. – Entomogam. Alogam. Apogam. Anemochor. Endozoochor., vz. Myrmekochor.

- 1a Listy zpeřené 2
- b Listy dlanitě složené nebo 3četné 4
- 2a Listy přetřhaně zpeřené, se 7–12 páry hlavních (větších) lístků, lístky na rubu stříbřité; lodyhy plazivé, na uzlinách kořenující, mající charakter šlahounů; květy jednotlivé, 1,5–3,0 cm v průměru **23. *P. anserina***
- b Listy zpeřené, s 2–7 páry lístků, lístky na rubu zelené; lodyhy na uzlinách nekořenující, nemají charakter šlahounů; květy 0,6–1,1 cm v průměru 3
- 3a Přizemní listy s 2–7 páry lístků; květy jednotlivé (proti listům nebo velkým listenům); kalichy po odkvětu obvykle dolů skloněné **19. *P. supina***
- b Některé přizemní listy s 2 páry lístků, některé 3četné; květy v květenství; kalichy po odkvětu vzpřímené **18. *P. norvegica* (f. *pinguis*)**
- 4a Korunní lístky bílé 5
- b Korunní lístky žluté 7
- 5a Přizemní listy dlanitě 5četné **1. *P. alba***
- b Přizemní listy 3četné 6
- 6a Starší exempláře s tenkými plazivými výběžky; lodyžní list (a listen u 2květých lodyh) 3četný; stř.

*) Zpracoval J. Soják